

דף סד

'כגון שהיה לו חולה בתוך ביתו ושחט אמו ביום הכפורים'. לאו דוקא, הוא הדין אם שחט באיסור – אלא כל שאפשר להעמיד בהתר עדיף יותר (ריטב"א).

'אמרי במערבא דחייתו לצוק זו היא שחיטתו'. בספר מנחת חינוך (נב, טז) נקט שזהו דבר שבסברה, שהדחייה באה במקום השחיטה, וכמאמר חז"ל באגדה (בראשית רבה מד) ומה איכפת לו להקב"ה בין שוחט מהצואר לשוחט מהעורף – לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן הבריות. וכאן שמצוותו בדחיה, הרי כמוה כשחיטה. ולפי סברה זו רצה לומר כמו כן בשור הנסקל, כיון שמצוה לסקלו – הרי הסקילה כשחיטה (וע' גם ב'זבח תודה' שצדד לומר ש'דחייתו היא שחיטתו' היא סברה פשוטה ואין צורך במקור מיוחד על כך.

נראה שהמנחת-חינוך הולך לשחיטתו, שבמקום אחר (קפו, י בקומץ המנחה) צדד לומר שאיברי שיער המשתלח מותרים אף באכילה שהרי דחייתו כשחיטתו, וכמו מליקת עוף בקדשים. ואולם אחרונים נקטו שבאכילה ודאי אסור, שאין שייך לענין זה להחשיב כשחיטה ממש. ע' שפת אמת סו; אבי עזרי שאה"ט ב, י ועוד).

ואולם הריטב"א כתב "דחייתו לצוק זו היא שחיטתו – פירוש דהכי גמרי לה" – משמע לכאורה שזו הלכה מיוחדת ולא מצד סברה בעלמא. ואם כן אפשר שלא נאמרה בכל מצוה.

ולענין עגלה ערופה כבר נשאו ונתנו התוס' בדבר בכמה מקומות, האם אומרים 'עריפתה זוהי שחיטתה', ונחלקו אחרונים במסקנת שיטתם, האם להשוות עריפת עגלה לדחיית השעיר אם לאו – ע"ע בספר הישר לרבנו תם תש"ו נא נב; אחיעזר י"ד ז וח"ג נא, ב, פ, ב; אבי עזרי תנינא שאה"ט ב, י; בית ישי קטז הערה ו.

רב סבר בעלי חיים אינן נידחין... היינו טעמא דרב, דיליף מבעל מום עובר... בטעם הדבר, נראה מדברי המאירי (בהדושו לקדושין ז): לפי שבעלי חיים לא נחלטה קדושתם שהרי אפשר להם לצאת לחולין על ידי פדיון אם יפול בהם מום, לכך אין קדושתם חמורה כל כך לחול עליהם תורת דיחוי. ויש להקשות לפי זה הלא לעופות אין פדיון (כבמנחות קא. ועוד), והרי מבואר (בנבחים עג): דלמאן דאמר אין דיחוי בבע"ח – הוא הדין בעופות.

ובספר זרע אברהם (לגר"מ זעמבא הי"ד. כ, כח) באר הטעם, לפי שלא חלה קדושת קרבן אלא בשעת שחיטתו, הגם שהוא קדוש קדושת הגוף עוד קודם לכן. וענינו של פסול דיחוי אינו פסול הגוף לעצם הקדושה, אלא רק פסול ב'תורת הקרבה' שלו, לכן פסול זה אינו חל כל עוד לא חלה קדושת הקרבן. ומזה הוציא שכל מקום שאין הדיחוי נוגע לקדושת קרבן – אף מחיים יש דיחוי.

וע' גם בספר אבן האול מעה"ק טו, ד. ולפי סברא זו יש להוכיח ששעיר המשתלח יש בו תורת 'קרבן' (כפי המובא לעיל בשם הגר"ח ס), שהרי משמע בסוגיא שנידון דיחוי בבע"ח אמור גם בשעיר המשתלח, וכן מפורש בתו"י – ואם לא היה בו תורת קרבן, הלא אין ענין דיחוי בשעיר המשתלח שייך לדין דיחוי בבע"ח האמור בשאר קרבנות שכל ענינו הוא פסול בתורת הקרבה. וע' משנה למלך סוף"י מהלכות טומאת צרעת.

ונראה מכל לשונות הגמרא והמפרשים שדין הוא שבעל-חיים לא חל פסול 'דיחוי', שאין חלים על דבר חי אלא פסולים הבאים מחמת מום או מחמת עבירה, אבל לא פסול טומאה וכדו', והוא הדין פסול 'דיחוי' לא חל לדעה אחת בבע"ח. 'ואף שאין לנו לעניות דעתנו הסבר מספיק לקרב הדברים אל השכל, אבל כל המעיין בצדק יראה שאי אפשר להוציא כל לשונות חז"ל מפשוטן...' (האריך בכל זה בשבט הלוי ח"ו קונטרס הקדשים ח, ה. וע"ע בדבר שמואל פסחים צח).

'ההוא בהם בעיניהו הוא דלא מירצו הא על ידי תערובות מירצו, כדתנן...' ונצרך למעטו מן הכתוב [והרי מדין תורה בטלו בעלי מומים ברוב, ואף שאין עולים מבטלים זה את זה הלא בעלי מומין לאו 'עולין' הם] – לומר שאפילו נתערב אחד באחד שאין כאן תורת ביטול ברוב, גזרת הכתוב היא להכשירם (עפ"י תוס' זכחים עד. ד"ה רב; ריטב"א ועוד).

אם ננקוט ספקא דאורייתא לקולא מהתורה, אין צורך בלימוד מהכתוב להתיר בתערובת חד בחד אם קרב אחד מהם, אך אם שניהם לפנינו הרי איקבע איסורא וצריך לימוד להתיר. ומרש"י משמע שגם כשקרב אחד הוצרכנו להתר מהכתוב – משמע ששיטתו (כדעת הרשב"א והר"ן) ספקא דאורייתא לחומרא מהתורה (עפ"י חדושי בית יוסף למסכת קדושין, נדפס בסוף השו"ת לאבן העזר). וכן יש שדייקן מדברי רש"י בחולין כב סע"ב ומעוד מקומות – ע' מהרי"ט יו"ד ח"ב ס"א; הל' בכורות למהריט"א פ"ה מב; שב שמעתתא א.ה. וע"ע בשו"ת ר"י מסלוצק לו ד"ה וראיתי.

מהתורה אברי בעלי מומין שנתערבו – יש להקריבם ואסור להלינם משום בל תותירו (עתוס' בפסחים עא ובזבח תודה), אלא שמדרבנן אסור הדבר וצריך להשאירם שייפסלו [מלבד אם כבר קרב אחד מהאברים לרבי אליעזר, התירו חכמים להקריב השאר]. ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה ב'שב ואל תעשה'. וכיו"ב יש במנחות יד: שגזרו חכמים במחשבת חצי מתיר אטו מתיר שלם. וכן מצינו שם מו: שמשום גזרה דרבנן מלינים הלחם לצאת לבית השריפה. וראה דוגמאות נוספות ביוסף דעת פסחים עה:

'דילמא שאני התם דבעידנא דאתחזי קמייתא לא אתחזי בתרייתא' – אבל כאן – כתב רש"י – מדובר [גם] שמת חברו לפני מתן דמים, הלכך לא היה ראוי להשחט עד לאחר שהביאו שנים והגרילו. והרש"ש כתב לפרש גם אם נעמיד שמת לאחר מתן דם והיה ראוי להישחט באותה שעה, אך כיון שמת חברו נדחה זה, ולא חזר ונראה עד לאחר שהביאו שנים והגרילו ואז כבר עומד השני עמו.

דף סה

'קסבר רבי יהודה חובות של שנה זו קריבות לשנה הבאה. איתיביה אביי, פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן...' כולן ימותו דברי רבי יהודה' – ומדוע לא ייקרבו לשנה הבאה?

ואם תאמר מה מקשה, הלא כך קבלו בהלכה שחטאת שנתכפרו בעליה דינה למיתה? ויש לומר מסתמא לא אמרה הלכה במיתה אלא כשאין תקנה אחרת להקריבה בדומה לחטאת יחיד שאי אפשר להקריבה על חטא אחר, הלכך אם חובות שנה זו קריבות לשנה הבאה, לא היה דינם במיתה (ריטב"א).

(ע"ב) 'קרבנות צבור קא אמרת, שאני קרבנות צבור כדרבי טבי אמר רבי יאשיה...' חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה' – ושאמר רבי יהודה בשקלים עולים להם לשנה הבאה, לא שיניחום עם אותם של שנה שעברה, כי אז אי אפשר ליקח בהם קרבנות ציבור לשנה הבאה, אלא יניחום לשנה הבאה עם השקלים החדשים ונפטרו הבעלים בכך. ואפילו נתנום בלשכה של שנה זו, לא פשעו הבעלים בכך ופטורים לשנה אחרת (עפ"י תורא"ש וע' תו"י ד"ה קרבנות).

משמע לכאורה שהשוקל פעמיים מחצית השקל בשנה אחת, נפטר מחיובו לשנה הבאה [ואף על פי ששקלו לא נתנם אלא לקרבנות שנה אחת]. וכן הובא בשם חקרי לב (או"ח קלא) להוכיח מסוגיתנו.

אך נראה לחלק בין כשהבעלים תרמו כמה שקלים באותה שנה, שהואיל והמצוה היא ליתן בכל שנה ושנה (כלשון הרמב"ם ריש